

چەمكى خزم و پەيوەندىيەكانى عىراق و ئىران

02-07-2022

نووسەرەكان

د.سەردار عەزىز

كورتە : پەيوەندىيەكانى ئىستا و داھاتووى نىوان عىراق و ئىران

په یوه نډیبه نیوده ولته تیه کان وهک زانستیک له روژتاوا سهریه لداوه و، چه مک و دید و میژووی روژتاوا به سهریدا زاله. ثم چه مک و دید و تیور و بنه مایانه له هه ناو رووداوه کانی میژووی ته وروپا و به شه کانی دیکه ی روژتاوا سهریانه لداوه. ثم دیسیپلینه وهک زور بواری دیکه به سهر لیکدانه وهی هه موو په یوه نډیبه نیوده ولته تیه کانی جیهاندا بالاده سته، به دهره وهی روژتاوا شه وه. له م نوسینه دا قسه له سهر چه مک ی خزم kinship ده که یین [1]، به تاییهت له نیوان عیراق و ئیراندا. چه مک ی خزم له هه ناوی روژتاوا دا وه ها ده بی نریت، که چه مک یکی سهر به جیهانی دهره وهی روژتاوا یه، بویه زیاتر بواری ته نتره پو لوزیا یه، له وهی بواری زانستی نیوده ولته تی بیت. ئیمه له م نوسینه دا باس له نه وه ده که یین که بچی ئیرانییه کان ثم چه مک به کارده بهن، نامانجیان چه و چون پیاده ی ده که ن؟ له هه مانکاتدا ئایا ثم چه مک چه یمان پیده لیت، به تاییهتی کاتیک وهک خیتابیک سهری بکه یین؟

پاشخان

له میانه ی کونفرانسیک له هه ولیر، پاش پینشکی شکردنی بابه ته که م له سهر لاده وهی عیراق، دیپلوماتیک له کونسولخانه ی ئیرانی زور هه ولیده دا که زیاتر قسه م له که لدا بکات. کاتیک بوشووی نیوه رو روشتینه چیشخانه که، به بن ته وهی داوه تی بکه یان هیچ ناماژه یه کی پیده م، هات و داوا ی ته وه یکرد له سهر میزه که مان دابنیشیت. به کیک له ته و باسانه ی که وروژاندى، به سهرهاتیک بوو له کاتی ریگری و سنوور داخستنه که ی په تای کورونادا. ته و گوتی کاتیک که سنوورمان داخست، خه لکیکی زور فشاریان بو هینانین که ده بیت بیکه ینه وه، ته نانه ت هه ندی که خه لک ناماژه یان به ته وه دا که ته گهر نه یکه نه وه ناچارن به قاچاچ برؤن. پاش ته مه رسته یه کی گوت که من به باشی ته و کاته له مه به ست و هه موو ره هه نده کانی تی نه که شتم، ته و گوتی "ئیمه خزمین." منیش وهک گالته پیکردنیک به ته وم گوت، که واته بچی سنووره کان هه لنگرین.

ثم سهر بورده یه له چه ندلایه که وهه کاریگری له سهر به کاربردنی خزم له په یوه ندى نیوان عیراق و ئیراندا هه یه. پاش لیکولینه وه ته وه مان بو روونبو وه، که ثم چه مک ته نیا وهک دهر برینیکى ها که زایى بو خوشکردن و ناسانکردنی گفتوگو کردن نه گوتراوه، به لکو له هه ردوو سیاسه تی ناوخوی ئیران و سیاسه تی هه ریمى ئیراندا بوونى هه یه. ناماژه پینه دان و پشتگوپخستنی ثم چه مک ه وکاری سهره کی ته وه یه له هه ناو دید و ته ده بیاتی روژتاوا بوونى نیه. چونکه به کورتی، روژتاوا دیدی ده ولته تی و نیوده ولته تی له سهر بنه مای مودیرنه بنیاتاوه. کروکی مودیرنه عه قلانیته، به کیک له پیناسه بالاکانی عه قلانیته، تاکگه رایى و په ره دانه به به ره وه ندى تاک. خزمایه تی ناچیته خانه ی عه قلانیته وه، بویه نه به هه ند وه رده گریت و نه بابه خى پیده دریت. ته گهر بیتوو ناماژه شى پیدریت، ته وا زیاتر وهک چه مک یکی کاتی ده بی نریت، چونکه، هه رکه ته و ولتانه هاتنه نیو کایه ی کومه لگه ی نیوده ولته تیه وه، ته وا مودیرن ده بن و ده سته برداری ثم چه مک ده بن. به لام ته وهی روونه که مودیرنه ی روژتاوا یی له جیگا جیاوازه کانی جیهاندا به شیوازی جیاواز و جودا تر پیاده بووه. مودیرنه ی روژتاوا یی، له زوره ی جیگا کان نه ک نه یوانیوه خوی بسه پینیت به لکوو بو خزمه تی که له بوور یان ترادیسوون به کارده بریت. لیره دا به کورتی ناماژه یه که به م پرسه بده یین. که له بوور یان ترادیسوون به رده وامیه، پرؤسه یه که که ره گى هه یه، ناسایى بوه ته وه، پیاده کردنی هیچ گومانیک، راچه نینیک یان پرسیک ناو روژنیت. به لام مودیرنه نوییه، جودایه، داپران دروسته کات. دیاره به رده وامی ناسانتره له نویوون. به لام ته وهی له میانه ی چه مک ی خزمدا هه سته پیده که یین بریتیه له خواستیکى نویگری له نیو چوارچیوهی کون یان ترادیسووندا.

خزم له په یوه ندى نیوده ولته تیدا

کاتیک ناماژه به چه مک ی خزم له په یوه ندى نیوده ولته تیدا ده دین، له م سهرده مه ی ئیستادا، تووشی جوریک له حه په سان و سهر سوپماوی ده بی نه وه. سهرچاوه ی ثم هه سته، دؤخیکی که لتووری و شارستانیه، که له دهر نه نجامی زالبوونی مودیرنه ی روژتاوا یی به سهر جیهاندا و له نیویشیدا ناوچه ی روژه لاتی نیوه راست دروست بووه. بویه سهره تا ده بیت ته و پرسه روون بکه ینه وه، که بچی له سهرده می مودیرنه دا چه مک ی که له بووری یان ته قلیدی وهک خزم، ناماده یی و رولی هه یه؟

لیره دا په نا ده به یین بو کاریکی ته کادیمی که هه ردوو نوسهر سارا فرانکلین و سوسان مه کینون، سهر په رشتیان کردوو له کتیبیکدا به ناوینشانى "به ها رژه ییه کان: دووباره ری کخستنه وهی خویندنی خزمایه تی" Relative Values: Reconfiguring Kinship Studies

ته وان له کاره که یاندا ده یانه ویت ته و راستیه به رچاوخه ن که مودیرنه نه یوانیوه خزمایه تی kinship له پانتایى گشتی دووربخاته وه بو پانتایى تاییهت. ثم پرؤسه ی به تاییه تکرده، له بواره کانی دیکه وهک ئایین و ژبانی تاییه تدا ده بی نی، به شیکه له پرؤسه ی ری کخستنی

بواره‌كان و پىكهاته‌كانى له لايهن مۆدېرنه‌وه. مانه‌وهى خزم و خزمایه‌تى و بوونى به به‌شنىكى دانه‌براوى تۆپى كۆمه‌لایه‌تى و سیاسى و تابورى، وه‌ها ده‌كات كه زه‌وینه بسازىنىت بۆ ئەوهى ئەم شىوازه پىكه‌وه‌بوونهى مرۆفه‌كان، وه‌ك شىوازیك بۆ په‌یوه‌ندى وڵاته‌كانىش به‌كاربېرىت، به‌ تايبه‌تى له ئاستى مېتافۆردا.

ئېمه له فەرهنه‌نگى په‌یوه‌ندى نىوان خه‌لكه جياوازه‌كانى ناوچه‌كه‌دا هه‌ست به زالىتى چه‌مك و وینا خزمىتیه‌كان ده‌كه‌ین. بۆ نموونه براهه‌تى كورد و عه‌ره‌ب. یان برا توركمانه‌كانمان. له هه‌مانكاتدا وڵاتى عه‌ره‌بى وه‌ك جوړىكى تايبه‌ت له برا ویناى په‌یوه‌ندیه‌كه‌یان ده‌كه‌ن، شقیق، كه تۆكمه‌تره له "اخ". له‌هه‌ناو خو‌شماندا چه‌مكه‌كانى خزمایه‌تى به‌كارده‌به‌ین بۆ پرسه سیاسیه‌كانمان، بۆ نموونه، به شەرى ناوخۆى كوردى ده‌لێن شەرى براكوژى.

له‌كاتىكدا كه مۆدېرنه سه‌رکه‌وتوو نه‌بووه له په‌راویزخستنى كۆمه‌لێك بنیات و بنه‌ماى كۆمه‌لایه‌تى پېش مۆدېرنه، به‌لام بېگومان كارىگه‌رى له‌سه‌ر داناون. ئەم كارىگه‌رییه له‌سه‌ر شىوازی ركابه‌رى، هاتنه ئارای په‌یوه‌ندیه‌كى دىالېكتىكى و به‌ره‌مه‌یه‌ننى رسته "سینته‌تیز"، دایه‌لوگ له‌گه‌ل مووتوربه‌بوون یان هابېرىد. به‌لام سه‌ربارى هه‌موو ئەمانه مۆدېرنه چوارچۆیه‌كه‌ى دارشتوووه كه له رىگایه‌وه دیدى نوو و په‌یوه‌ندى جياواز هاتوووته ئاراوه بۆ چۆنىتى مامه‌له‌كردن له‌گه‌ل ترادىسیون له نىواندا په‌یوه‌ندى خزمایه‌تى.

ئەم هه‌ولدا نه بۆ به‌كاربردنى كه‌له‌پوور له ميانه‌ى په‌یوه‌ندى نۆده‌وه‌له‌تیدا، له نىواندا په‌یوه‌ندى خزمایه‌تى، چه‌ند مۆدېل و نموونه‌یه‌كى هه‌به. هه‌ردوو ئێران و توركیا، كه به راشكاوانه ئامانجى گېرانی رۆلێكى هه‌رىمىيان (ئىقلىمیان) هه‌به، په‌نايان بۆ ئەم بواره بردوه. توركه‌كان له پاش كۆتایى جه‌نگى سارد هه‌ولیدا له رىگای چه‌مكى خزمایه‌تیه‌وه په‌یوه‌ندى له گه‌ل وڵاته‌ تورك زمانه‌كانى سوڤیه‌تى پېشوو له ئاسیای ناوه‌ند دابېرژنه‌وه. Einar Wigen له كتیبى خزمایه‌تى له په‌یوه‌ندیه‌ نۆده‌وه‌له‌تیه‌كاندا چاپه‌تیه‌كى بۆ په‌یوه‌ندى تورك و وڵاتانى تورك زمانى ئاسیای ناوه‌ند ته‌رخانكردوه [2].

له‌پاش ئەمه، هاتنى ئىسلامیه‌كان بۆ ناو سیاسه‌تى توركى رۆلى ترادىسیون و چه‌مكه‌كانى پېش-مۆدېرنه‌یان زالىترکرد. هاوشانبوونى سفرى كیشه‌كان و عوسمانى نوو، لای داودئوغللو و قوناخىك له سیاسه‌تى ده‌ره‌وه‌ى توركى، ئامازه‌یه بۆ ئەوهى كه بونیادی ئایینى و كهلتورى و باوه‌رى، رۆلى له دارشتنى سیاسه‌تى ئەو وڵاته‌دا هه‌به. زمانى ئىسلامیه‌كان، زمانى خزمایه‌تى و هه‌وله بۆ بنیاتنانى خزمایه‌تى فراوان، به‌لام جودا له بنه‌ماكانى دیکه‌ى په‌یوه‌ندیه‌ نۆده‌وه‌له‌تیه‌كان.

هاوشیوه‌ى توركیا، له ئێران چه‌مك و بنیاته كه‌له‌پوریه‌كان له لايهن سیسته‌مى ئىسلامیه‌وه بوژاونه‌توهه. بىنىنى كۆمه‌لگای ئێران وه‌ك خیزانێك به‌شێكه له سیاسه‌تى فه‌رمى ئێران. ئەم سیاسه‌ته له سه‌ر بنه‌ماى ئەندامىتیه‌ به‌سیج، شه‌هاده‌ت، خوین و هاوكارى دارایی و سیمبولى دابېرژاوه. رۆس و پلیمان [3] له گوڤارى ئەمه‌رىكان ئىنۆلۆجىست كارى له سه‌ر ئەم ره‌هه‌نده كردوه

ئەم بونه ناوه‌كیه‌ى په‌یوه‌ندى پېش مۆدېرن، بنه‌مايه‌ك داده‌پېژىت بۆ به‌كاربردنى له سیاسه‌تى ده‌ره‌وه‌دا. مه‌یروزاد بروجه‌ردى [4] و هاوه‌له‌كه‌ى له كارێكى نایابدا هه‌موو ئەو تۆره كه‌سى و كۆمه‌لایه‌تیه‌یان تۆماركردوه كه پاشخانى نوخه‌ى سیاسى ئەمروى ئێران پىكده‌هینىت. چۆن كه‌سایه‌تیه‌كان ده‌گه‌نه پۆسته‌كان، چۆن هه‌ولێ مانه‌وه‌یان ده‌ده‌ن، ئەوه‌ش هه‌مووى له‌رێگای دروستكردنى تۆر و رایه‌له‌ى تايبه‌ت به‌ كه‌سانى نزیك به‌ خۆیان.

كاتێك له مۆدېلى خیزان و نه‌توهه ده‌روانین، ده‌بىنن چۆن هه‌ولداوه نه‌توهه له‌سه‌ر بنه‌ماى خیزان بنیاتبېرىت، هه‌روه‌ها ده‌بىنن كه تىكه‌ه‌لكىشێكى مووتوربه‌یه‌ى له نىوان ئەو دوو بنیاته‌دا هه‌به. دياره خیزان وه‌ك ده‌زگایه‌ك یان وه‌ك بنه‌ماى وینایه‌ك به‌كاربردنى ئاسانه، چونكه له هه‌موو ده‌زگاکانى دیکه به‌ربلأوتره و به‌شێكه له زيانى رۆژانه‌ى تاكه‌كان، به‌تايبه‌تى له جیگاكانى ده‌ره‌وه‌ى رۆژئاوا. له‌م روانگه‌یه‌وه، كاتێك پانتایى گشتى به‌ ته‌واوى مۆدېرن نیه ئەوا ئاسانه‌تره كه چه‌مكه پېش مۆدېرنه‌كان به‌كاربېرىن. له هه‌مانكاتدا گواستنه‌وه‌ى ئەم چه‌مكانه بۆ په‌یوه‌ندى نىوان ده‌وله‌ته‌كان چاوه‌روانكراوه. له‌م سالانه‌ى دواىیدا له بوارى په‌یوه‌ندى نۆده‌وه‌له‌تى رۆژئاوا، چه‌مكى هاوړپتی و هاوړپتی تايبه‌ت له په‌ره‌سه‌ندنایه. هه‌ردوو سایمۆن كۆشیت و ئەندرییا ئۆلسنیر [5] كتیبىكان له‌مباروه ئىدیت كردوه.

خزمایه‌تى و سیاسه‌تى نۆده‌وه‌له‌تیه‌ى

په‌یوه‌ندیه‌ نۆده‌وه‌له‌تیه‌كان، وه‌ك له ناوه‌كه‌یدا دياره په‌یوه‌ندى نىوان ده‌وله‌تانه. ده‌وله‌ت وه‌ك یه‌كه‌یه‌كى مۆدېرن، به‌ گشتى دووره له كه‌س و كه‌سایه‌تیه‌وه، به‌تايبه‌تى ده‌وله‌تانى رۆژئاوا، كه دارپژه‌رى بنه‌ما و نۆرمه‌كانى سیسته‌مى نۆده‌وه‌له‌تیه‌ى. به‌لام ناتوانىت ئەم مۆدېله له هه‌موو وڵاتانى جیهاندا وه‌ك یه‌ك نیه. به‌ گشتى كۆمه‌لێك چه‌مك به‌سه‌رسىسته‌مى نۆده‌وه‌له‌تیه‌ى، كه ره‌گیان ده‌گه‌رپته‌وه بۆ ناوه‌نده‌كانى بېرى فه‌لسه‌فى رۆژئاوا، وه‌ك ركابه‌رى، كه له جۆن لۆكه‌وه سه‌رچاوه ده‌گرت، نه‌بارپتی یان دوژمنابه‌تى كه

دەگەرئەتەو بۇ ھۆججەت، ھاۋكارى و بەرژەۋەندى لى كانت. لەم دوايانەشدا جۇرى پەيوەندى ھاۋرېتى لە نىۋان ولتاندان ھاتوۋەتە بواری پەيوەندىيە نىۋەدەولتەتتەيەكانەۋە.

لەم سالانەى دوايىدا رەۋتېك لە ئارادايە كە ھەۋدەدات پەيوەندىيە نىۋەدەولتەتتەيەكان لە دەرەۋەى چەمكەكانى رۇژئاۋاۋە راشە بكات. ئەم رەۋتە بۇ نمونە دەزگا سەرەكەپەكانى ۋەك دەۋلەت، سنوور، سەرۋەرى بە كرۇك نابىنېت. ئەۋەى جىڭاى باسە ئەم رەۋتە لاۋازى و كېشەى زۆرە بەۋەى ۋەك پەرچەكردارىكە و لە ھەمانكاتدا جگە لە ئاۋردانەۋە بۇ رابوردو و گەپانەۋە بۇ دۇخى ئىمپراتورىيەت، بۇ نمونە، ئىمپراتورىيەتى عوسمانى ۋەك چارەسەر، ھەلگىرى ھېچ تىزىكى نوئ نىە.

بەكاربردنى خزمایەتى بۇ ۋەسفىكردىنى پەيوەندى نىۋان دوو ولت، كە لە ھەناۋ سىستەمى نىۋەدەولتەتتەيەكان، دەبېت لەكاتىكدا بى ئەۋ دوو دەۋلەتە خاۋەن سەرۋەرى بىن، لە ھەمانكاتدا ھەۋدەدات بۇ ھىنانەئارای كۆمەلېك وېنا و شىۋە و خىتاب. پېش ھەموو شتېك رەتكردنەۋەى شىۋازى پەيوەندى رۇژئاۋاۋە. ھەرچەند خزمایەتى بەبى كېشە و نەيارىتى نىە، بەلام ئامازە بۇ بوۋنى پەيوەندىيەكى جىاۋاز لە پېكەۋەگرېدان و نىزىكى و تېكەلى دەكات.

جىڭەى ئامازەپېدانە كە پەيوەندى نىۋان عىراق و ئىران بەشېك نىە لە كارەكانى سىياسەتى دەرەۋەى ئىرانى. سوپاى قودس و قەرارگى رەمەزان بەرپرسى پەيوەندىيە ھەرىمەكانى ئىران. ئەم بوۋنى دەزگى تايبەت و جودايە بۇ بەرپوۋەبردنى پەيوەندىيەكانى دەرەۋەى ئىران لەگەل ولتاتانى دەۋرۋوبەرىدا، ماناى ۋايە كە ئىران ۋەك ولتاتى بىانى مامەلە لەگەل ئەم ولتاتانەدا ناكات، بەلكو مېتۇدى تايبەتى ھەبە كە جودايە لە پەيوەندى دەرەكى ياخود بىانى باۋ. چەمكى خزمایەتى دەچىتە خانەى ئەم جۆرە پەيوەندىيە نادەرەكېيانەۋە.

ئايا تەنيا دىپلوماتە ئىرانىيەكانن چەمكى نارۇژئاۋاۋى بەكاردەھىنن؟

بەكاربردنى چەمكى خزم لە بواریكدا كە خزمبوۋنى تەقلىدى بوۋنى نىە، بەشېكە لە پرۇسەى بىياتنانى ئەمچۆرە پەيوەندىيە ۋەك مېتافۇر يان خىتاب. لە نىۋەرۇكدا لە ھەردوۋ دۇخەكەدا ئامانچ لىى دروستكردىنى دۇخېك يان روپۇشېكى خىتابى يان ئابدۇلۇژىيە بۇ شاردنەۋە يان ئاسانكردىنى پەيوەندىيەكى جىاۋازتر. ئەگەر ئابدۇلۇژىيا ۋەھا بىبىن كە روپۇشېكە بۇ رازاندنەۋەى دۇخېك كە رەۋا يان راستەقىنە نىە، ئەۋا خزمانىيەتى جۆرىكە لە ئابدۇلۇژىيا، ئەۋىش بۇ پۇشېنى جۆرىك لە تېكەلى و نىزىكى و دەستىۋەردان و ئاراستەكردىن كە لە پەيوەندى ئاساى نىۋەدەولتەتتەيەكانى بوۋنى نىە و جىڭاى نابىتەۋە، چونكە كرۇكى پەيوەندى نىۋەدەولتەتى مۇدېرن لەسەر بىنەماى بوۋنى سەرۋەرى بوۋنادرەۋە. سەرۋەرىش بىنەماى سەرەكى جودايى و سەرەخۇى بوۋنكە لە ھەموو بوۋنەكانى دېكە. كەۋاتە لەكاتىكدا خزمایەتى ھەۋدەدات بۇ دەرپېرنى نىزىكايەتى و تېكەلى و ئاسان نەبوۋنى سنوردارىتى، بەلام لە ھەمانكاتدا بەماناى ئەۋە دېت كە سەرۋەرى و جودايى لاۋازە و تېكەلى و نىزىكى و دەستىۋەردان بوۋنى ھەبە.

لېرەدا جېى خۇيەتى كە ئامازە بەئەۋە بدەين، نىزىكايەتى يان خزمایەتى يان دەستىۋەردان، پرسىك نىە تەنيا تايبەت بېت بە كۆمارى ئىسلامى. بەلكو رۇژىمى شا، بەھەمانشېۋە پرسى دەستىۋەردان لى پرسىكى جىۋپۆلەتېكى بايەخداربوۋە. لەپاش سالى 1958 كە عىراق دەبېتە كۆمارى، دوو رەۋت لە كېرېكېدان، بەكېكېان نىشتمانى "ۋەتەنى"، كە بەدولكەرىم قاسم رابەرى دەكات و نىزىكە لە سۆقىتەۋە، ئەۋىترىان عەرەبى "عروپى"، يان ناسرى و پان-عەرەبىستە. ھەردوۋ رەۋتەكە جىڭاى مەترسىن بۇ ئىران. موجتەبا پاشاى ئەفسەرى سىخوڤى سەردەمى شا، كە بەرپرسى بالاي ساۋاكە، دەلېت: دەبېت مەترسىيەكانى سنوورەكانى رۇژھەلاتمان لە كەنار دەرياي سېى سنوورداركەين، بۇ ئەۋەى لە ھەناۋ ئىراندا خۇمان لە خۇپنېشتن بپارېزىن. ئەم دەرپېرنە بەھەمانشېۋە لە سەردەمى جەنگى سوورىادا دەگوتىتەۋە. ئەگەر لە سورىا جەنگى دوژمنەكانمان نەكەين ئەۋا دەبېت لە ناۋ ئىراندا دۇيان جەنگىن. كەۋاتە ترسى ھاتنە ناۋەۋەى ھىز و بېرو و مېلمانىكان بۇ ناۋەۋەى ئىران پالئەرىكى مېژوۋىيە، بەتايبەتى ئىرانىيەكان كاتېك لە مېژوۋى دوورىان دەپوانن، نەخشەى ولتەكەيان زۆر كشان و بچوكبوۋنەۋەى بە خۇيەۋە دېۋە.

لە راستىدا ئەم فاكتەرە تەنيا لە لى دىپلومات و سىخوڤ و سەربازە ئىرانىيەكان بوۋنى نىە، بەلكوۋ لى زۆرىك لە ئەكادىمىست و ھونەرمەند و بىرمەندى ئىرانى بوۋنى ھەبە. لېرەدا نمونەيەك ھەبە، كە لەم دوايانەدا لە زانكۆى سواس لە لەندەن لىكۆلەرىكى ئىرانى بە ناۋى ئارشىن ئەدەب-مۇغەدەم كىتېبىكى نووسىۋە بە ناۋى ئىران چىە: سىياسەتى ناۋخۇيى و دەرەكى لە پېنج پارچە مۇسقىقادا [6]. لە كىتېبەكەدا چاپتەرىكى ھەبە بە ناۋنىشانى " ئىرانى ئۇراسىيى: بەرگىرى يان ئىمپراتورىيەتى فارسى. Eurasian Iran: 'Resistance' or a Persian Empire?

چەمكى ئەۋرۇپا-ئاسىيا "ئۇراسىيا" لى چاۋدېرانى سىياسى ئەمپۇ چەمكىكى ناسراۋە. لېرەدا مەبەستى ئارشىنلە چەمكى ئۇراسىيى ئەۋ فرانخۋازىتى ئىرانە. ئارشىن دەپەۋىت ئارگومېنتى ئەۋە بىيات بىنېت كە پېكەۋەگرېدانى ئاينى و سىكىۋولارى زۆر لە نىۋان خەلكانى

رۇۋھەلەت ناوھەپاستدا ھەبە. لىرەدا باس لە جوگرافيا مردووان دەكات: گۆرى رۆمى لە كۇنيا، بوونى گۆرى محەممەد رەزا پەھلەوى لە قاھىرە، ئايەتوللا مىرزا شىرازى سەركردە شۆرشى توتن لە سالى 1890 لە نەجەف نىزاوھ. ئەم سىياسەتى گۆربازىيە دەپەرپتەوھە بۇ سەردەمى كۆمارىش، ھەلى شەرىعەتى لە نىزىك مەقامى سەيدە زەينەبە. كە بە قسەى ئارشىن موستەفا چەمران سەردانى كىردوھ. ئەم دروستكىردنى رايەلەنە جۆرىكە لە مۇدېلى خىزمى سىكىيولار يانى خىزمى دنيايى.

ھەولى ئەكادىمىيە ئىرانىيەكان بۇ فروان بىنىنى رۆلى ئىران لە ناوچەكەدا و ھەبوونى قەيران لە مۇدېلى دەولەت نەتەوھەدا، بە لايەكدا دەكرىت دېدىكى باش بىت بۇ چارەسەركردنى دۇخى ناسەقامگىرى رۇۋھەلەت ناوھەپاست بەتايىبەتى ئەگەر يەكپىتى ئوروپا مۇدېل بىت، بەلام بە لايەكى دېكەدا دەكرىت زەمىنەسازى بۇ رىگاخوشكىردن بۇ بالادەستى بەھىزەكان و رەخساندىنى زەمىنە بۇ دەستىوھەردان زياتر بكات.

دەرئەنجامەكان

بەكاربردنى چەمكى خىزم لە ميانەى پەيوھەندى ئىوان دوو ولتادا، ئاماژە بۇ ھەبوونى خواست بۇ بوونى پەيوھەندىيەكى جياواز لە پەيوھەندى زالى نىو كاپەكانى پەيوھەندى نىوھەولەتى دەدات. لە ھەمانكاتدا دەرخەرى ئەوھەبە كە ئىران كىشەى لەگەل سنوردارى، سەرورەرى و بنەماكانى دېكە پەيماننامەى وىستقىليا ھەبە. بەكاربردنى خىزم دەرخەرى ئەوھەبە كە خواستەكە بۇ بوونى پەيوھەندىيەكى ئورگانىيە، كە نىزىكبوونەوھە و جودانەبوونەوھە، بنەما سەرەكەكانىيەتى. لەرېگاي ئەم چەمكەوھە ئەوھەمان بۇ روون دەبىتەوھە، كە ئىران نايەوېت جارىكى دېكە پەيوھەندى لەگەل عىراقدا ھەك رابردو بىت، بەلكوو دەپەوېت خۇى بە عىراقوھە گرېدات و بە ئاسانى دانەپرېت.

خىزم لە كاتىكدا چەمكى نىزىكبوونەوھە و كۆكەرەوھەبە، لەھەمانكاتدا چەمكى جياكارىيە. ئىران دەتوانىت بەرامبەر كورد و شىعە چەمكى خىزم و خىزمەتى بەكار ببات، بەلام لە ھەمانكاتدا دەپەوېت سوننەى لىوھە بەدەر بكات. يان پەيوھەندى لەگەل سوننەدا لەسەر بنەماى خىزمەتى نەبىت. بەم شىوھەبە ئىران نايەوېت جارىكى دېكە عىراق بگەرپتەوھە ناو پانتايى جىھانى ئىسلامى سوننە و بەتايىبەتىش جىھانى ئىسلامى سوننەى عەرەبى. ئەم پەرتبوونە جىوېولېتىكىيەى ئىستا بە ئاسانى ھەستى پىدەكرىت. لەبەرامبەر ئەمەدا دەبىنىن مۇدېلىكى دېكە خىزمەتى كارى لەسەر دەكرىت كە خۇى لە رىككەوتنەكانى بەناو ئەبراھام يان ئىبراھەمدا دەبىنىن. كىردنى ئىبراھىم بە بنەماى ھاوھەش دىسانەوھە جۆرىكە لە ھەولدان بۇ دروستكىردنى ئەفسانەبەكى ھاوھەش و ھەرەوھە جۆرىكە لە خىزمەتى، كە لە ئىستادا ئىران لە دەرەوھى ئەم پىرۇسەى خىزمەتىيەبە.

بە بوونى چەمكى ھەك خىزمەتى بە بنەماى پەيوھەندى ھەرىمەتى ولتاتانى ناوچەكە، دەرخەرى ئەوھەبە كە ناپەزايىبەك ھەبە بەرامبەر بنەما مۇدېرنەكان. بەلام لە ھەمانكاتدا ئەم چەمكە تەقلىدبە، بنەمايەكى نوچ دانارپىزىت بەلكوو تەنبا رووېوشىكى كۆنە بۇ خواستە مۇدېرنەكان، كە برىتىن لە بەرژەوھەندى دەولەتى و ئىمپىراتورىيەت و رىكەرى نەبارەكان. لەگەل ھەموو ئەمانەدا بەكاربردنى چەمكى خىزمەتى سىمايەكى سەرەكى زمانى دىپلۇماسى ئىرانىيە، كە لەكاتىكدا خواستەكانى سەردەمىيەنە، ھەك بوونى بەرژەوھەندى ئابوورى و ئاسايشى درىژخاھەن و بىنېركردنى مەترسىيەكان و رىكەرى نەبارەكانى، بەلام دەخوازىت بە زمانىكى ترادىسيون دەرىبىرېت لە پىناو شاردنەوھى نىازى راستەقىنەدا. ھەك بە گالتهوھە بە دىپلۇماتە ئىرانىيەكەم گوت با سنوورەكان ھەلۇھەشېننەوھە. چەمكى سنوور كىشەى گەرەى لەگەل بنەماكانى سنوور و سنوردارىتىدا ھەبە، لە كاتىكدا سنوورەكان ھەلۇھەشېننەوھە بەلام پىر كون و سست دەبن.

سەرچاھەكان

[1] Sarah Franklin & Susan McKinnon" 2001. Relative Values: Reconfiguring Kinship Studies. Duke University Press"

[2] Neumann, Iver B., Kristin Haugevik & Jon Harald Sande Lie (2019). "Kinship in international relations: Introduction and framework". Chapter 1 in Haugevik, Kristin & Iver B. Neumann (Eds) *Kinship in International Relations*. London: Routledge, pp. 1-20

[3] Rose Wellman. 2017. Sacralizing kinship, naturalizing the nation: Blood and food in postrevolutionary Iran. [Volume44, Issue3](#). August

[4] Mehrzad Boroujerdi, Kourosh Rahimkhani. 2020. Postrevolutionary Iran: A Political Handbook. Syracuse University Press

.Simon Koschut Andrea Oelsner 2014 Friendship and International Relations, Palgrave MacMillan [\[5\]](#)

Arshin Adib-Moghaddam 2021. What is Iran? Domestic Politics and International Relations in Five Musical Pieces, [\[6\]](#)
Cambridge University Press